[2019] 11 ਐਸ. ਸੀ. ਆਰ. 14

ਆਨੰਦ ਰਾਮਚੰਦਰ ਚੁਗਲ

ਬਨਾਮ

ਸਿਦਾਰਾਈ ਲੈਕਸਮੈਨ ਚੌਗਲਾ ਅਤੇ ਹੋਰ

(2010 ਦੀ ਅਪਰਾਧਿਕ ਅਪੀਲ ਨੰਬਰ 1006)

ਅਗਸਤ 06,2019

[ਆਸ਼ੋਕ ਭੂਸ਼ਣ ਅਤੇ ਨਵੀਨ ਸਿਨਹਾ, ਜੇ. ਜੇ.]

ਦੰਡ ਕੋਡ, 1860:

ਯੂ/ਐਸ ਤੋਂ ਸਜ਼ਾ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲੀ 302/34 ਐੱਸ. 304 ਭਾਗ I/34-ਇੱਕ ਜ਼ੁਬਾਨੀ ਲੜਾਈ ਹੋਈ ਜਿਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਧਿਰਾਂ ਦਰਮਿਆਨ ਝੜਪ ਹੋਈ-ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਨੇ ਦੋਸ਼ ਲਗਾਇਆ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੇ ਦੂਜੇ ਪੱਖ ਉੱਤੇ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਇੱਕ ਹੱਤਿਆ ਦੀ ਵੀ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ-ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਸਾਰੇ ਚਾਰਾਂ ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਆਈ. ਪੀ. ਸੀ. ਅਧੀਨ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ-ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਹਮਲਾ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਯੋਜਨਾਬੰਦੀ ਦੇ ਪਲ ਭਰ ਵਿੱਚ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਦੋਵਾਂ ਪੱਖਾਂ ਨੂੰ ਸੱਟਾਂ ਲੱਗੀਆਂ ਸਨ ਅਤੇ ਸਜ਼ਾ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। 304 ਭਾਗ I-ਦੋ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਬਰੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਸ਼ੱਕੀ ਪਾਈ ਗਈ ਸੀ-ਅਪੀਲ ਉੱਤੇ ਕਿਹਾ ਗਿਆਃ ਪਾਰਟੀਆਂ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਸਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਜ਼ਮੀਨੀ ਵਿਵਾਦ ਸੀ-ਜ਼ੁਬਾਨੀ ਲੜਾਈ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੱਥੋਪਾਈ ਦੋ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੁਆਰਾ ਤੱਥ ਦਾ ਇੱਕ ਸਮਕਾਲੀ ਨਤੀਜਾ ਹੈ-ਦੋਸ਼ੀ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੇ ਉਸੇ ਘਟਨਾ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਐਫ. ਆਈ. ਆਰ. ਵੀ ਦਰਜ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਜਿਸ ਦੀ ਜਾਂਚ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ-ਪੁਲਿਸ ਇਹ ਦੱਸਣ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਹੀ ਕਿ ਕਥਿਤ ਐਫ. ਆਈ. ਆਰ. ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ-ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਉਸੇ ਘਟਨਾ ਵਿੱਚ ਲੱਗੀਆਂ ਸੱਟਾਂ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਇਲਾਜ ਲਈ ਹਸਪਤਾਲ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਕਰਵਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਪਰ ਸੱਟ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਰਿਕਾਰਡ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਲਿਆਂਦੀ

ਗਈ ਸੀ-ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਦੁਆਰਾ ਤੱਥਾਂ ਨੂੰ ਦਬਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਕਾਫ਼ੀ ਸ਼ੰਕੇ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਇਸ ਦਾ ਜਵਾਬ ਦੇਣ ਵਿੱਚ ਅਸਮਰੱਥ ਸੀ-ਸ਼ੱਕ ਦਾ ਲਾਭ ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਇਸਤ ਆਪਣੇ ਕੇਸ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਵਾਜਬ ਸ਼ੱਕ ਤੋਂ ਪਰੇ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਹੈ-ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਦਖਲ ਦੇਣ ਦਾ ਕੋਈ ਕਾਰਨ ਨਹੀਂ ਹੈ|

ਪਟੀਸ਼ਨਾਂ ਖਾਰਜ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਅਦਾਲਤ ਨੇ

ਰੱਖਿਆਃ 1. ਰਿਕਾਰਡ ਉੱਤੇ ਸਮੱਗਰੀ ਦੇ ਨਿਰੀਖਣ ਉੱਤੇ, ਧਿਰਾਂ ਦਰਮਿਆਨ ਸਬੰਧ ਅਤੇ ਇੱਕ ਜ਼ਮੀਨੀ ਵਿਵਾਦ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਜਿਸ ਬਾਰੇ ਇੱਕ ਸਿਵਲ ਮੁਕੱਦਮਾ ਵੀ ਲੰਬਿਤ ਸੀ, ਨਿਰਵਿਵਾਦ ਤੱਥ ਹਨ। ਇਹ ਤੱਥ ਕਿ ਇੱਕ ਜ਼ੁਬਾਨੀ ਲੜਾਈ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦਰਮਿਆਨ ਝੜਪ ਹੋਈ ਜਿਸ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਸੱਟਾਂ ਲੱਗੀਆਂ, ਇਸ ਤੱਥ ਦੀ ਇੱਕ ਸਮਕਾਲੀ ਖੋਜ ਦੋ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੁਆਰਾ ਇਹ ਤੱਥ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਨੇ ਵੀ ਇਸੇ ਘਟਨਾ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਐਫ. ਆਈ. ਆਰ. ਦਰਜ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਪੀਡਬਲਯੂ 19 ਅਤੇ 22, ਦੇ ਸਬੂਤਾਂ ਤੋਂ ਸਾਬਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜਾਂਚ ਅਧਿਕਾਰੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੰਨਿਆ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਤੀਵਾਦੀ-ਦੋਸ਼ੀ ਨੇ ਬੀ. ਆਰ. ਪੀ. ਐੱਸ. ਵੀ ਦਰਜ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਜਿਸ ਦੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੁਆਰਾ ਜਾਂਚ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੁਲਿਸ ਕਾਂਸਟੇਬਲ ਪੀਡਬਲਯੂ 11 ਨੇ ਗਵਾਹੀ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਦੋ ਦੋਸ਼ੀ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਹਸਪਤਾਲ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਸਨ ਅਤੇ ਉਹ ਨਿਗਰਾਨੀ ਡਿਊਟੀ 'ਤੇ ਤਾਇਨਾਤ ਸਨ। ਇਹ ਘਟਨਾ 07.06.2002 ਅਤੇ ਉੱਤਰਦਾਤਾ-ਦੋਸ਼ੀ ਨੰਬਰ 1 ਅਤੇ 2 ਨੂੰ 11.06.2002 ਉੱਤੇ ਡਿਸਚਾਰਜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਸੱਟ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਦੁਆਰਾ ਰਿਕਾਰਡ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਲਿਆਂਦੀ ਗਈ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਸਪੱਸ਼ਟੀਕਰਨ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। [ਪੈਰਾ 8] [19-ਏ-ਸੀ]

2. ਦੋਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਵਾਜਬ ਸ਼ੱਕ ਤੋਂ ਪਰੇ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਦਾ ਬੋਝ ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਉੱਤੇ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ **ਉਲਟ, ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਸਿਰਫ ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਦੇ ਕੇਸ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਬਚਾਅ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਬਾਰੇ ਸ਼ੱਕ ਪੈਦਾ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਦੇ ਉਲਟ, ਇੱਕ ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਬਚਾਅ ਪੱਖ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਵਾਜਬ ਸ਼ੱਕ ਤੋਂ ਪਰੇ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਜਾਂ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਜੇ ਦੋਸ਼ੀ ਕੋਈ ਬਚਾਅ ਪੱਖ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਅਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਸੰਭਾਵਨਾ ਜਾਪਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਅਜਿਹੇ ਬਚਾਅ ਪੱਖ ਦੇ ਸਮਰਥਨ ਵਿੱਚ ਸਮੱਗਰੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਹੋਰ ਕੁਝ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸ਼ੱਕ ਦਾ ਲਾਭ ਉਦੋਂ**

ਤੱਕ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਆਪਣੇ ਕੇਸ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਵਾਜਬ ਸ਼ੱਕ ਤੋਂ ਪਰੇ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। [ਪੈਰਾ 9] [19-ਡੀ-ਈ]

3. ਇਹ ਤੱਥ ਕਿ ਧਾਰਾ 313 ਦੇ ਤਹਿਤ ਇੱਕ ਦੋਸ਼ੀ ਦੁਆਰਾ ਬਚਾਅ ਪੱਖ ਨਹੀਂ ਲਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਵਾਜਬ ਸ਼ੱਕ ਤੋਂ ਪਰੇ ਆਪਣੇ ਕੇਸ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ। ਜੇ ਅਜਿਹੀ ਸਮੱਗਰੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਜਵਾਬ ਦੇਣ ਵਿੱਚ ਅਸਮਰੱਥ ਹੈ, ਤਾਂ ਬਚਾਅ ਪੱਖ ਵਿੱਚ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਇਹ ਦਾਅਵਾ ਕਰਨ ਲਈ ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਦੀ ਤਾਕਤ ਨਹੀਂ ਬਣ ਸਕਦੀ ਕਿ ਹਾਲਤਾਂ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਵੀ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨਹੀਂ ਸੀ। [ਪੈਰਾ 10] [19- ਐੱਫ]

4. ਇਹ ਤੱਥ ਕਿ ਇਸੇ ਘਟਨਾ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਦੋਸ਼ੀ ਵੱਲੋਂ ਐੱਫ. ਆਈ. ਆਰ. ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਪੁਲਿਸ ਇਹ ਦੱਸਣ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਹੀ ਕਿ ਇਸ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ, ਨਾਲ ਹੀ ਇਹ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਤੱਥ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਵੀ ਇਲਾਜ ਲਈ ਹਸਪਤਾਲ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਕਰਵਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਪਰ ਸੱਟ ਲੱਗਣ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਨੂੰ ਰਿਕਾਰਡ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਦੁਆਰਾ ਦਬਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ, ਕਾਫ਼ੀ ਸ਼ੰਕੇ ਪੈਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਜਵਾਬ ਦੇਣ ਵਿੱਚ ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਅਸਮਰੱਥ ਰਿਹਾ ਹੈ। [ਪੈਰਾ 11] [20-ਏ-ਬੀ]

ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਫਕੀਰੇ (2019) 5 ਐਸ. ਸੀ. ਸੀ. 605; ਪੁਲੀਚੇਰਲਾ ਨਾਗਰਾਜੂ ਬਨਾਮ ਏ. ਪੀ. ਰਾਜ, (2006) 11 ਐਸ. ਸੀ. ਸੀ. 444 : [2006] 4 ਪੂਰਕ. ਐੱਸ. ਸੀ. ਆਰ. 633; ਰਾਜਸਥਾਨ ਰਾਜ। ਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਉਤਰਾਂਚਲ ਰਾਜ, (2012) 8 ਐਸ. ਸੀ. ਸੀ. 263: [2012] 10 ਐੱਸਸੀਆਰ 157; ਗਾਜੂ ਬਨਾਮ ਉੱਤਰਾਖੰਡ ਰਾਜ, (2012) 9 ਐੱਸਸੀਸੀ 532: [2012] 7 ਐੱਸਸੀਆਰ 1033; ਮਨੇਜ ਕੁਮਾਰ ਬਨਾਮ ਹਿਮਾਚਲ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ (2018) 7 ਐਸ. ਸੀ. ਸੀ. 327: [2018] 5 ਐੱਸ. ਸੀ. ਆਰ. 361; ਪ੍ਰਤਾਪ ਬਨਾਮ ਯੂ. ਪੀ. ਰਾਜ, (1976) 2 ਐੱਸ. ਸੀ. ਸੀ. 798: [1976] 1 ਐੱਸ. ਸੀ. ਆਰ. 757 ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

<u>ਕੇਸ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਹਵਾਲਾ</u>

(2019) 5 ਐਸ. ਸੀ. ਸੀ. 605	ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ	ਪੈਰਾ 3
[2006] 4 ਪੂਰਕ. ਐਸ. ਸੀ. ਆਰ. 633	ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ	ਪੈਰਾ 4

(2019) 5 ਐਸ. ਸੀ. ਸੀ. 639	ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ	ਪੈਰਾ 4
(2012) 11 ਐਸ. ਸੀ. ਸੀ. 592	ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ	ਪੈਰਾ 4
[2009] 11 ਐਸ. ਸੀ. ਆਰ. 49	ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ	ਪੈਰਾ 5
[2012] 10 ਐੱਸਸੀਆਰ 157	ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ	ਪੈਰਾ 6
[2012] 7 ਐਸ. ਸੀ. ਆਰ. 1033	ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ	ਪੈਰਾ 6
[2018] 5 ਐਸ. ਸੀ. ਆਰ. 361	ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ	ਪੈਰਾ 7
[2013] 5 ਐਸ. ਸੀ. ਆਰ. 924	'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕਰੋ	ਪੈਰਾ 10
[1976] 1 ਐਸ. ਸੀ. ਆਰ. 757	ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ	ਪੈਰਾ 13

ਅਪਰਾਧਿਕ ਅਪੀਲ ਨਿਆਂਇਕ ਫੈਸਲਾਃ 2010 ਦੀ ਅਪਰਾਧਿਕ ਅਪੀਲ ਨੰਬਰ 1006|

ਅਪਰਾਧਿਕ ਅਪੀਲ ਨੰ. 22/2005 A ਵਿੱਚ ਬੰਗਲੌਰ ਵਿਖੇ ਕਰਨਾਟਕ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਡਿਵੀਜ਼ਨ ਬੈਂਚ ਦੇ ਮਿਤੀ 30.11.2007 ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਅਤੇ ਆਦੇਸ਼ ਤੋਂ|

ਨਾਲ।

2010 ਦੀ ਅਪਰਾਧਿਕ ਅਪੀਲ ਨੰਬਰ 1007|

ਜੋਸਫ ਅਰਿਸਟੋਟਲ ਐੱਸ., ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਪ੍ਰਿਆ ਅਰਿਸਟੋਟਲ, ਰਿਜੁਕ ਸਰਕਾਰ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਫਰਾਹ ਹਾਸ਼ਮੀ, ਸ਼ਾਂਤਕੁਮਾਰ ਮਹਾਲੇ, ਰਾਜੇਸ਼ ਮਹਾਲੇ, ਵਕੀਲ। ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਲਈ।

ਅਨਿਲ ਵੀ. ਕਟਾਰਕੀ, ਅਨਿਲ ਸੀ. ਨਿਸ਼ਾਨੀ, ਮਦਨ ਕਨੂਰ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਈ. ਆਰ. ਸੁਮਤੀ, ਵਕੀਲ। ਜਵਾਬ ਦੇਣ ਵਾਲਿਆਂ ਲਈ।

ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ

ਨਵੀਨ ਸਿਨਹਾ, ਜੇ.

1. ਮੌਜੂਦਾ ਦੋ ਅਪੀਲਾਂ ਨੂੰ ਕ੍ਰਮਵਾਰ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਅਤੇ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਤਰਜੀਹ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਚੁਣੌਤੀ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਤੀਵਾਦੀ ਨੰ. 3 ਅਤੇ 4 ਨੂੰ ਬਰੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਅਤੇ ਪ੍ਰਤੀਵਾਦੀਆਂ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਨੰ. 1 ਅਤੇ 2 ਨੂੰ ਭਾਰਤੀ ਦੰਡਾਵਲੀ, 1860 (ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ 'ਆਈ. ਪੀ. ਸੀ.' ਵਜੋਂ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ) ਦੀ ਧਾਰਾ 302/34 ਦੇ ਤਹਿਤ ਉਮਰ ਕੈਦ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਧਾਰਾ 304 ਭਾਗ I/34 ਦੇ ਤਹਿਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੱਤ ਸਾਲ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਸੁਣਾਈ ਗਈ ਹੈ।

2. ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਅਤੇ ਦੋਸ਼ੀ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਦੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਜ਼ਮੀਨ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਵਿਵਾਦ ਸੀ। ਇੱਕ ਸਿਵਲ ਮੁਕੱਦਮਾ ਵੀ ਲੰਬਿਤ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। 07.06.2002 ਨੂੰ ਮ੍ਰਿਤਕ ਹੋਰਾਂ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਪਿੰਡ ਪਰਤ ਰਹੇ ਸਨ। ਜਦੋਂ ਉਹ ਯੇਲੱਪਾ ਪਾਟਿਲ ਦੇ ਘਰ ਦੇ ਨੇੜੇ ਪਹੁੰਚੇ ਤਾਂ ਕਥਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦੋਸ਼ੀ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ' ਤੇ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ ਜਿਸ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ। ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਸਾਰੇ ਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਕਰਾਰ ਦਿੱਤਾ। ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਮੌਜੂਦ ਸਮੱਗਰੀ ਤੋਂ ਅਪੀਲ ਵਿੱਚ ਇਹ ਸਿੱਟਾ ਕੱਢਿਆ ਕਿ ਹਮਲਾ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਪੂਰਵ-ਵਿਚਾਰ ਦੇ ਪਲ ਭਰ ਵਿੱਚ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਦੋਵਾਂ ਧਿਰਾਂ ਨੂੰ ਸੱਟਾਂ ਲੱਗਣ ਕਾਰਨ ਆਈ. ਪੀ. ਸੀ. ਦੀ ਧਾਰਾ 304 ਭਾਗ I ਦੇ ਤਹਿਤ ਸਜ਼ਾ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲੀ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਦੋ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਬਰੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਸ਼ੱਕੀ ਪਾਈ ਗਈ ਸੀ।

3. ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਦੇ ਵਕੀਲ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਆਈ. ਪੀ. ਸੀ. ਦੀ ਧਾਰਾ 304 ਭਾਗ I ਤਹਿਤ ਸਜ਼ਾ ਨੂੰ ਬਦਲ ਕੇ ਇੱਕ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਗਲਤੀ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਹਮਲਾ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਯੋਜਨਾਬੱਧ ਸੀ। ਦੋਸ਼ੀ ਕੁਹਾੜੀ, ਕੋਇਤਾ ਅਤੇ ਬਾਂਸ ਦੀਆਂ ਸੋਟੀਆਂ ਨਾਲ ਲੈਸ ਸਨ। ਪੀਡਬਲਯੂ. 2 ਅਤੇ 3 ਜ਼ਖਮੀ ਗਵਾਹ ਸਨ। ਆਤਮ-ਰੱਖਿਆ ਦੀ ਪਟੀਸ਼ਨ ਦੇ ਸਮਰਥਨ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਸਮੱਗਰੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਾਂ ਇਹ ਕਿ ਹਮਲਾ ਪਲ ਭਰ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਦੋਸ਼ੀ ਦੁਆਰਾ ਧਾਰਾ 313, ਅਪਰਾਧਿਕ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਕੋਡ ਦੇ ਤਹਿਤ ਅਜਿਹਾ ਕੋਈ ਬਚਾਅ ਨਹੀਂ ਲਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਪੀਡਬਲਯੂ. 4 ਅਤੇ 5 ਵੀ ਚਸ਼ਮਦੀਦ ਗਵਾਹ ਸਨ। ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਦੇ ਗਵਾਹਾਂ ਦੇ ਸਬੂਤਾਂ ਵਿੱਚ ਮਾਮੂਲੀ ਵਿਰੋਧਾਭਾਸ ਅਤੇ ਵਿਸੰਗਤੀਆਂ ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਉੱਤੇ ਸ਼ੱਕ ਕਰਨ ਲਈ ਨਾਕਾਫ਼ੀ ਸਨ। ਕੇਸ. ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਫਕੀਰੇ,

(2019) ਉੱਤੇ ਨਿਰਭਰ 5 ਐੱਸ. ਸੀ. ਸੀ. 605, ਇਹ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਆਈ. ਪੀ. ਸੀ. ਦੀ ਧਾਰਾ 303 ਤਹਿਤ ਸਜ਼ਾ ਬਹਾਲ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

4. ਰਿਲਾਇੰਸ ਨੂੰ ਪੁਲੀਚੇਰਲਾ ਨਾਗਾਰਾਜੂ ਬਨਾਮ ਰਾਜ 'ਤੇ ਵੀ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਆਂਧਰਾ ਪ੍ਰਦੇਸ਼, (2006) 11 ਐਸਸੀਸੀ 444, ਅਤੇ ਰਾਜਸਥਾਨ ਰਾਜ ਸਕੱਤਰ ਬਨਾਮ ਕਨ੍ਹਈਆ ਲਾਲ, (2019) 5 ਐਸਸੀਸੀ 639, ਇਸ ਦਲੀਲ ਦੇ ਸਮਰਥਨ ਵਿੱਚ ਕਿ ਸਿਰ ਉੱਤੇ ਇੱਕ ਵੀ ਹਮਲਾ ਮੌਤ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਭੜਕਾਹਟ ਦੇ ਅਚਾਨਕ ਝਗੜੇ ਜਾਂ ਲੜਾਈ ਵਿੱਚ ਆਈ. ਪੀ. ਸੀ. ਦੀ ਧਾਰਾ 303 ਦੇ ਤਹਿਤ ਸਜ਼ਾ ਨੂੰ ਜਾਇਜ਼ ਠਹਿਰਾਇਆ ਗਿਆ। ਰਿਲਾਇੰਸ ਨੂੰ ਵਿਜੈ ਰਾਮਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਗਾਇਕਵਾੜ ਬਨਾਮ ਰਾਜ 'ਤੇ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਅਤੇ ਇੱਕ ਹੋਰ, (2012) 11 ਐੱਸ. ਸੀ. ਸੀ. 592 ਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਭਾਵੇਂ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਆਈ. ਪੀ. ਸੀ. ਦੀ ਧਾਰਾ 304 ਭਾਗ । ਦੇ ਤਹਿਤ ਸਜ਼ਾ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਣਾ ਹੈ, ਸਜ਼ਾ ਨੂੰ ਵਧਾ ਕੇ ਦਸ ਸਾਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

5. ਰਾਜ ਕੁਮਾਰ ਬਨਾਮ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜ, (2009) 15 ਉੱਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਐੱਸ. ਸੀ. ਸੀ. 292, ਇਹ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਦੋਸ਼ੀ ਨੇ ਸਵੈ-ਰੱਖਿਆ ਦੀ ਪਟੀਸ਼ਨ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਭਾਰਤੀ ਸਬੂਤ ਐਕਟ, 1872 ਦੀ ਧਾਰਾ 105 ਦੇ ਤਹਿਤ ਇਹ ਦਰਸਾਉਣ ਦਾ ਬੋਝ ਉਨ੍ਹਾਂ ਉੱਤੇ ਸੀ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੇਸ ਆਈ. ਪੀ. ਸੀ. ਦੇ ਤਹਿਤ ਕਿਸੇ ਵੀ ਆਮ ਅਪਵਾਦ ਦੇ ਤਹਿਤ ਆਵੇਗਾ।

6. ਜੇ ਦੋਸ਼ੀ ਦੁਆਰਾ ਉਸੇ ਘਟਨਾ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਕੀਤੀ ਗਈ ਪਹਿਲੀ ਸੂਚਨਾ ਰਿਪੋਰਟ ਨੂੰ ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਦੁਆਰਾ ਜਾਂ ਦੋਸ਼ੀ ਦੇ ਹਸਪਤਾਲ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੋਣ ਅਤੇ ਸੱਟ ਲੱਗਣ ਦੀਆਂ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਸਬੂਤ ਨਹੀਂ ਦਿਖਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਉੱਤਰਾਖੰਡ ਰਾਜ, (2012) 8 ਐੱਸ. ਸੀ. ਸੀ. 263 ਅਤੇ ਗਾਜੂ ਬਨਾਮ ਉੱਤਰਾਖੰਡ ਰਾਜ, ਉੱਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਨਹੀਂ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। (2012) 9 ਐੱਸ. ਸੀ. ਸੀ. 532 ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਇੱਕ ਨੁਕਸਦਾਰ ਜਾਂਚ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੋ ਇੱਕ ਸਾਂਝੇ ਇਰਾਦੇ ਨਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਕੀਤੇ ਗਏ ਜਾਨਲੇਵਾ ਹਮਲੇ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਦੀ ਭਰੋਸੇਯੋਗਤਾ ਨੂੰ ਘੱਟ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ|

7. ਪ੍ਰਤੀਵਾਦੀ-ਦੋਸ਼ੀ ਦੇ ਵਕੀਲ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕੋਈ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਹਮਲਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਦੋਵੇਂ ਧਿਰਾਂ ਸਬੰਧਤ ਹੋਣ ਕਰਕੇ, ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਜ਼ਮੀਨੀ ਵਿਵਾਦ ਦੀ ਹੋਂਦ, ਜਦੋਂ ਉਹ ਯੇਲੱਪਾ ਪਾਟਿਲ

ਦੇ ਘਰ ਦੇ ਨੇੜੇ ਮਿਲੇ ਤਾਂ ਇੱਕ ਜ਼ੁਬਾਨੀ ਲੜਾਈ ਹੋਈ ਜਿਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇੱਕ ਝੜਪ ਹੋਈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਦੋਵੇਂ ਧਿਰਾਂ ਨੂੰ ਸੱਟਾਂ ਲੱਗੀਆਂ। ਪ੍ਰਤੀਵਾਦੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਦਰਜ ਐਫ. ਆਈ. ਆਰ., ਇਲਾਜ ਲਈ ਹਸਪਤਾਲ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਕਰਨ ਅਤੇ ਸੱਟ ਲੱਗਣ ਦੀਆਂ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਨੂੰ ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਨੇ ਦਬਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਇਹ ਤੱਥ ਕਿ ਬਚਾਅ ਪੱਖ ਨੂੰ ਧਾਰਾ 313, ਅਪਰਾਧਿਕ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਕੋਡ ਦੇ ਤਹਿਤ ਨਹੀਂ ਲਿਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਅਸੰਭਵ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਵਾਜਬ ਸ਼ੱਕ ਤੋਂ ਪਰੇ ਦੋਸ਼ ਸਾਬਤ ਕਰਨਾ ਸੀ। ਰਿਲਾਇੰਸ ਨੂੰ ਮਨੋਜ ਕੁਮਾਰ ਬਨਾਮ ਹਿਮਾਚਲ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ 'ਤੇ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। (2018) 7 ਐੱਸ. ਸੀ. ਸੀ. 327, ਇਹ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿ ਹਮਲਾ ਕਰਨ ਦੀ ਪੂਰਵ ਯੋਜਨਾ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਵਿੱਚ, ਧਿਰਾਂ ਦਰਮਿਆਨ ਲੰਬਿਤ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਸਿਵਲ ਵਿਵਾਦ ਦੇ ਪਿਛੋਕੜ ਵਿੱਚ ਅਚਾਨਕ ਝਗੜਾ, ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਦਖਲਅੰਦਾਜ਼ੀ ਦੀ ਮੰਗ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ।

8. ਅਸੀਂ ਸਬੰਧਤ ਬੇਨਤੀਆਂ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਰਿਕਾਰਡ' ਤੇ ਸਮੱਗਰੀ ਦਾ ਅਧਿਐਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਧਿਰਾਂ ਦਰਮਿਆਨ ਸਬੰਧ ਅਤੇ ਇੱਕ ਜ਼ਮੀਨੀ ਵਿਵਾਦ ਦੀ ਹੋਂਦ ਜਿਸ ਬਾਰੇ ਇੱਕ ਸਿਵਲ ਮੁਕੱਦਮਾ ਵੀ ਲੰਬਿਤ ਸੀ, ਨਿਰਵਿਵਾਦ ਤੱਥ ਹਨ। ਇਹ ਤੱਥ ਕਿ ਇੱਕ ਜ਼ੁਬਾਨੀ ਲੜਾਈ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਧਿਰਾਂ ਦਰਮਿਆਨ ਝੜਪ ਹੋਈ ਜਿਸ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਸੱਟਾਂ ਲੱਗੀਆਂ, ਇਹ ਦੋ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੁਆਰਾ ਤੱਥ ਦਾ ਇੱਕ ਸਮਕਾਲੀ ਨਤੀਜਾ ਹੈ। ਇਹ ਤੱਥ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਨੇ ਵੀ ਇਸੇ ਘਟਨਾ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਐਫ. ਆਈ. ਆਰ. ਦਰਜ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਪੀਡਬਲਯੂ ਦੇ ਸਬੂਤਾਂ ਤੋਂ ਸਾਬਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। 19 ਅਤੇ 22, ਜਾਂਚ ਅਧਿਕਾਰੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੰਨਿਆ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਤੀਵਾਦੀ-ਦੋਸ਼ੀ ਨੇ ਬੀ. ਆਰ. ਪੀ. ਐੱਸ. ਸੀ. ਆਰ. ਵੀ ਦਰਜ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਨੰਬਰ.79/02-ਮਾਰਕ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨੀ ਡੀ -10, ਜਿਸ ਦੀ ਉਹਨਾਂ ਦੁਆਰਾ ਜਾਂਚ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਪੁਲਿਸ ਕਾਂਸਟੇਬਲ ਪੀਡਬਲਯੂ 11 ਨੇ ਬਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਦੋ ਦੋਸ਼ੀ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਹਸਪਤਾਲ, ਬੇਲਗਾਮ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਸਨ ਅਤੇ ਉਹ ਨਿਗਰਾਨੀ ਡਿਊਟੀ 'ਤੇ ਤਾਇਨਾਤ ਸਨ। ਇਹ ਘਟਨਾ 07.06.2002 ਅਤੇ ਉੱਤਰਦਾਤਾ-ਦੋਸ਼ੀ ਨੰਬਰ ਦੀ ਹੈ। 1 ਅਤੇ 2 ਨੂੰ 11.06.2002 ਉੱਤੇ ਡਿਸਚਾਰਜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਸੱਟ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਦੁਆਰਾ ਰਿਕਾਰਡ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਲਿਆਂਦੀ ਗਈ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਸਪੱਸ਼ਟੀਕਰਨ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

9. ਦੋਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਵਾਜਬ ਸ਼ੱਕ ਤੋਂ ਪਰੇ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਦਾ ਬੋਝ ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਉੱਤੇ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਉਲਟ, ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਸਿਰਫ ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਦੇ ਕੇਸ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਬਚਾਅ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਬਾਰੇ ਸ਼ੱਕ ਪੈਦਾ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਦੇ ਉਲਟ, ਇੱਕ ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਬਚਾਅ ਪੱਖ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਵਾਜਬ ਸ਼ੱਕ ਤੋਂ

ਪਰੇ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਜਾਂ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਜੇ ਦੋਸ਼ੀ ਕੋਈ ਬਚਾਅ ਪੱਖ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਅਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਸੰਭਾਵਨਾ ਜਾਪਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਅਜਿਹੇ ਬਚਾਅ ਪੱਖ ਦੇ ਸਮਰਥਨ ਵਿੱਚ ਸਮੱਗਰੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਹੋਰ ਕੁਝ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸ਼ੱਕ ਦਾ ਲਾਭ ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਆਪਣੇ ਕੇਸ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਵਾਜਬ ਸ਼ੱਕ ਤੋਂ ਪਰੇ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।

10. ਇਹ ਤੱਥ ਕਿ ਧਾਰਾ 313 ਦੇ ਤਹਿਤ ਇੱਕ ਦੋਸ਼ੀ ਦੁਆਰਾ ਬਚਾਅ ਪੱਖ ਨਹੀਂ ਲਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਵਾਜਬ ਸ਼ੱਕ ਤੋਂ ਪਰੇ ਆਪਣੇ ਕੇਸ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ। ਜੇ ਅਜਿਹੀ ਸਮੱਗਰੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਜਵਾਬ ਦੇਣ ਵਿੱਚ ਅਸਮਰੱਥ ਹੈ, ਤਾਂ ਬਚਾਅ ਪੱਖ ਵਿੱਚ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਇਹ ਦਾਅਵਾ ਕਰਨ ਲਈ ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਦੀ ਤਾਕਤ ਨਹੀਂ ਬਣ ਸਕਦੀ ਕਿ ਹਾਲਤਾਂ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਵੀ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਸੁਨੀਲ ਕੁੰਡੂ ਬਨਾਮ ਝਾਰਖੰਡ ਰਾਜ, (2013) 4 ਐਸ. ਸੀ. ਸੀ. 422 ਵਿੱਚ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਟਿੱਪਣੀ ਕੀਤੀਃ

“28...ਜਦੋਂ ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਆਪਣੇ ਕੇਸ ਨੂੰ ਵਾਜਬ ਸ਼ੱਕ ਤੋਂ ਪਰੇ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਉਹ ਇਸ ਤੱਥ ਦਾ ਫਾਇਦਾ ਨਹੀਂ ਚੁੱਕ ਸਕਦਾ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਆਪਣੇ ਬਚਾਅ ਪੱਖ ਨੂੰ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਬਣਾ ਸਕੇ ਹਨ। ਇਹ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤੈਅ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪੈਰਾਂ 'ਤੇ ਖੜ੍ਹਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਡਿੱਗਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਦੋਸ਼ੀ ਦੇ ਕੇਸ ਦੀ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਤੋਂ ਸਮਰਥਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ, ਜੇ ਇਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਕੇਸ ਨੂੰ ਵਾਜਬ ਸ਼ੱਕ ਤੋਂ ਪਰੇ ਸਾਬਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਹੈ। ”

11. ਇਹ ਤੱਥ ਕਿ ਇਸੇ ਘਟਨਾ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਦੋਸ਼ੀ ਵੱਲੋਂ ਐੱਫ. ਆਈ. ਆਰ. ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਪੁਲਿਸ ਇਹ ਦੱਸਣ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਹੀ ਕਿ ਇਸ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ, ਨਾਲ ਹੀ ਇਹ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਤੱਥ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਵੀ ਇਲਾਜ ਲਈ ਹਸਪਤਾਲ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਕਰਵਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਪਰ ਸੱਟ ਲੱਗਣ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਨੂੰ ਰਿਕਾਰਡ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਦੁਆਰਾ ਦਬਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ, ਕਾਫ਼ੀ ਸ਼ੰਕੇ ਪੈਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਜਵਾਬ ਦੇਣ ਵਿੱਚ ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਅਸਮਰੱਥ ਰਿਹਾ ਹੈ।

12. ਸਾਨੂੰ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਵੱਲੋਂ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਇਸ ਦਲੀਲ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਹੋਣਾ ਮੁਸ਼ਕਲ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਵੱਲੋਂ ਇਸੇ ਘਟਨਾ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਦੋਸ਼ੀ ਵੱਲੋਂ ਦਰਜ ਐੱਫ. ਆਈ. ਆਰ. ਦੀ ਜਾਂਚ

ਕਰਨ ਜਾਂ ਆਪਣੀ ਸੱਟ ਦੀਆਂ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਨੂੰ ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਰੱਖਣ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲਤਾ ਸਿਰਫ਼ ਇੱਕ ਨੁਕਸਦਾਰ ਜਾਂਚ ਸੀ। ਸਾਡੀ ਮੰਨੀ-ਪ੍ਰਮੰਨੀ ਰਾਏ ਹੈ ਕਿ ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਦੀ ਨਿਰਪੱਖ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਨ ਅਤੇ ਘਟਨਾ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਸਾਰੀਆਂ ਸਬੰਧਤ ਸਮੱਗਰੀਆਂ ਨੂੰ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਰੱਖਣ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲਤਾ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਨਿਆਂਪੂਰਨ ਅਤੇ ਨਿਰਪੱਖ ਫੈਸਲਾ ਲੈਣ ਦੇ ਯੋਗ ਬਣਾਇਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਉਹ ਗੰਭੀਰ ਪੱਖਪਾਤ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣੇ ਹਨ। ਇੱਕ ਨਿਰਪੱਖ ਅਪਰਾਧਿਕ ਮੁਕੱਦਮੇ ਵਿੱਚ ਮੁਕੱਦਮੇ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੇ ਪੜ੍ਹਾਅ 'ਤੇ ਇੱਕ ਨਿਰਪੱਖ ਜਾਂਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਇੱਕ ਨਿਰਪੱਖ ਸੁਣਵਾਈ ਜਿੱਥੇ ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਅਦਾਲਤ ਤੋਂ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਲੁਕਾਉਂਦਾ ਅਤੇ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਨਿਆਂ ਦੇ ਵੱਡੇ ਹਿੱਤ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਨਿਆਂਪੂਰਨ ਅਤੇ ਸਹੀ ਫੈਸਲੇ ਦੀ ਸਹੂਲਤ ਲਈ ਨਿਰਪੱਖ ਤੌਰ' ਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਅਨੁਸਾਰ ਆਪਣੀਆਂ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਨਿਭਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਦਿਆਲ ਸਿੰਘ (ਉੱਪਰ) ਵਿੱਚ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹਨਃ

“22. ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਮੌਜੂਦਾ ਮਾਮਲਾ ਵੀ ਗੈਰ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰਾਨਾ ਜਾਂਚ ਦੀ ਇੱਕ ਸਪਸ਼ਟ ਉਦਾਹਰਣ ਹੈ। ਵਾਸਤਵ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਜਾਂਚ ਨੂੰ ਗਲਤ ਦਿਸ਼ਾ ਦੇਣ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਅਦਾਲਤ ਤੋਂ ਸਮੱਗਰੀ ਸਬੂਤਾਂ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਲਈ ਜਾਣਬੁੱਝ ਕੇ ਸ਼ਰਾਰਤ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਸ਼ੁੱਧ ਇਰਾਦੇ ਜਾਂ ਅਣਜਾਣੇ ਵਿੱਚ ਭੁੱਲ ਜਾਂ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਇਹ ਨੁਕਸਦਾਰ ਜਾਂਚ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਬਲਕਿ ਪ੍ਰੇਰਣਾ ਨਾਲ ਰੰਗੀ ਹੋਈ ਜਾਂਚ ਹੈ ਜਾਂ ਇਹ ਸੁਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ੱਕੀ ਬਚ ਸਕਦਾ ਹੈ।

13. ਧਾਰਾ 105, ਭਾਰਤੀ ਸਬੂਤ ਐਕਟ, 1872 ਦੇ ਤਹਿਤ ਬਚਾਅ ਪੱਖ ਉੱਤੇ ਸਬੂਤ ਦੇ ਬੋਝ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਵਿਵਾਦ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਜਵਾਬ ਪ੍ਰਤਾਪ ਬਨਾਮ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਯੂ. ਪੀ. ਰਾਜ, (1976) 2 ਐਸ. ਸੀ. ਸੀ. 798, ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰਃ

“14. ਅਸੀਂ ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਦੀ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਤਾਲ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਸਾਡੀ ਰਾਏ ਵਿੱਚ, ਸਵੈ-ਰੱਖਿਆ ਦੀ ਪਟੀਸ਼ਨ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਗਲਤ ਹੈ। ਅਜਿਹਾ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਸਬੂਤ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 105 ਦੇ ਤਹਿਤ ਇੱਕ ਦੋਸ਼ੀ ਉੱਤੇ ਬੋਝ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਦੇ ਵਿੱਚ ਅੰਤਰ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਤਾ ਜੋ ਸਵੈ-ਰੱਖਿਆ ਦੀ ਪਟੀਸ਼ਨ ਅਤੇ ਧਾਰਾ 101 ਦੁਆਰਾ ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਕੇਸ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤੈਅ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਉੱਤੇ ਬੋਝ ਓਨਾ ਭਾਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਿੰਨਾ ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਉੱਤੇ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਕੇਸ ਨੂੰ ਵਾਜਬ ਸ਼ੱਕ ਤੋਂ ਪਰੇ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਦੋਸ਼ੀ ਸਿਰਫ ਸੰਭਾਵਨਾ ਦੀ ਪ੍ਰਮੁੱਖਤਾ ਸਥਾਪਤ ਕਰਕੇ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਨਿਭਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ”

14. ਦਿਆਲ ਸਿੰਘ (ਉੱਪਰ) ਆਪਣੇ ਤੱਥਾਂ ਉੱਤੇ ਵੱਖਰਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਜਾਂਚ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲਤਾ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੌਰਾਨ ਦੋਸ਼ੀ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਸਮੱਗਰੀ ਨੂੰ ਦਬਾਉਣ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇੱਕ ਨੁਕਸਦਾਰ ਜਾਂਚ ਕਿਸੇ ਵੀ ਜਾਂਚ ਤੋਂ ਬਿਲਕੁਲ ਵੱਖਰੀ ਹੋਵੇਗੀ ਅਤੇ ਉਸੇ ਘਟਨਾ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਐੱਫ. ਆਈ. ਆਰ. ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਈ ਸੱਟ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਨੂੰ ਦਬਾਇਆ ਜਾਵੇਗਾ।

15. ਗਾਜ਼ੂ (ਸੁਪ੍ਰਾ) ਇਸ ਦੇ ਤੱਥਾਂ ਉੱਤੇ ਵੀ ਵੱਖਰਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਸਿਰਫ ਸੀਰੋਲੋਜਿਸਟ ਰਿਪੋਰਟ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲਤਾ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ।

16. ਅਸੀਂ ਦੋਸ਼ੀ ਨੰਬਰਾਂ ਨੂੰ ਬਰੀ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਵੀ ਨੁਕਸ ਨਹੀਂ ਲੱਭ ਸਕਦੇ। 3 ਅਤੇ 4 ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਪੀ. ਡਬਲਿਊ. 5 ਬਨਾਮ ਪੀ. ਡਬਲਿਊ. 2 ਅਤੇ 3 ਦੇ ਸਬੂਤ ਉੱਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ੱਕ ਦਾ ਲਾਭ ਦੇਣਾ।

17. ਇਸ ਲਈ ਸਾਨੂੰ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਦਖ਼ਲ ਦੇਣ ਦਾ ਕੋਈ ਕਾਰਨ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ। ਪਟੀਸ਼ਨਾਂ ਖਾਰਜ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ।

ਅੰਕਿਤ ਗਿਆਨ ਪਟੀਸ਼ਨਾਂ ਖਾਰਜ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ।

ਡਿਸਕਲੇਮਰ ਸਥਾਨਕ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਅਨੁਵਾਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਨਿਆ ਨਿਰਣਾਂ ਕੇਵਲ ਮੁਕੱਦਮੇਬਾਜ਼ਾਂ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਸਮਝਣ ਤੱਕ ਹੀ ਸੀਮਤ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਦਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਇਸਤੇਮਾਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ । ਸਾਰੇ ਵਿਹਾਰਕ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰਤ ਮੰਤਵਾਂ ਲਈ ਨਿਆਂ ਨਿਰਣੇ ਦਾ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸੰਸਕਰਣ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਅਮਲ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।

Tarun Mehra

Advocate